

Javier Olivera Betrán,
Professor titular d'Història i Sistemes de
l'Educació Física i l'Esport, INEFC-Lleida.

REFLEXIONS SOBRE L'ORIGEN DE L'ESPORT*

Resum

¿Quin tipus de procés històric ens porta a considera actualment una activitat com l'esport, quan anteriorment havia estat treball, després una diversió festiva, a continuació un joc ocasional, després es reconverteix en una ocasió de joc, utilitzant-se amb posterioritat com a mitjà pedagògic per, finalment, generar les seves pròpies i genuïnes institucions?

A través d'aquest treball, intentarem aproximar-nos a aquesta qüestió, en allò que podríem anomenar la història de l'esport. La feina és dura i conflictiva, ja que l'esport és un dels comportaments que utilitza símbols més notables de la nostra època i sobre el qual s'ha fet multitud de consideracions des dels diversos àmbits de la nostra societat. D'aquesta manera, científics, intel·lectuals, periodistes, tècnics, polítics, eclesiàstics i el públic en general opinen amb profusió i fins i tot amb passió sobre l'esport. L'esport s'ha convertit en la nostra època en un tema total, al qual poden accedir tots els estrats i sectors de la població.

D'aquesta manera, no podríem desxifrar correctament les claus del període contemporani sense estudiar la simbologia, la natura i l'arrelament profund sociò-històric del fenomen més genuí i universal dels nostres temps: l'esport. Per tal de conèixer la nostra època és necessari conèixer la significació i la trajectòria històrica de l'esport en la

nostra societat, ja que aquesta activitat no planificada amb anterioritat i que es genera per una barrera d'atzar i de necessitat als principis de la nostra era, s'ha convertit per dret propi en l'activitat més emblemàtica dels nostres temps.

Paraules clau: esport, origen, història, *public school*, club, JJ.OO., *fair play*, gentlemen.

Introducció

L'esport és una pràctica humana tan significativa en la nostra època com poden ser les revolucions, el proletariat, els sindicats o la tecnologia moderna que emana de la ciència. Només la música ha representat un fenomen sociològic equiparable a l'esport, tot i que de dimensions i natura diferents. En altres èpoques de la història també es varen produir fets emblemàtics que varen donar caràcter i personalitat a aquells períodes. Així doncs, els descobriments geogràfics i la revolució newtoniana de l'era moderna, el profund sentiment religiós a l'occident medieval, els Jocs Panhel·lènics i el circ romà de l'antiguitat, el sentit de la mort i la vida eterna de la civilització egípcia, la importància i la utilitat del cavall i del ferro a les primeres civilitzacions urbanes o el sentit, la màgia i el valor del foc entre els homes prehistòrics. Tots aquests fets varen deixar senyal i personalitat a cadascun dels períodes històrics considerats, de tal manera que si aquestes i altres activitats no s'haguessin produït de la manera que es van produir, avui no parlaríem de l'esport.

Definirem els problemes epistemològics que concorren en una història de l'esport i que determinen en gran mesura l'anàlisi del seu origen, i centrarem la qüestió. A continuació presentarem els corrents historiogràfics que expliquen de forma diferencial l'origen i el desenvolupament de l'esport, els abordarem i prendrem una posició; per fer-ho ens servirà d'exemple un estudi comparatiu entre els Jocs Panhel·lènics i els JJ.OO. actuals, amb l'objectiu primordial d'aclarir el polèmic debat. Finalment estudiarem, a través de la teoria dels processos de civilització, les vicissituds que emmarquen el naixement de l'esport a l'Anglaterra del divuit. Tot i això, començarem pel principi: realitzar una prospecció històrica de la paraula en sí, és a dir, l'etimologia.

Etimologia de la paraula "esport"

El primer origen del qual tenim constància escrita del terme "esport" apareix en llengua provençal. En un poema de Guillem VII d'Aquitània (1071-1127) trobem la paraula *deport* amb el sentit de diversió; aquest substantiu i el verb *se deporter* s'interpreten invariablement en el sentit de diversió, oci, passatemps agradable.

A Anglaterra es va començar a utilitzar el terme *disport* per denominar a un nombre divers de passatemps i entreteniments. En *A survey of London*, escrit a finals del segle XVI i publicat per primera vegada l'any 1603, apareix en diverses ocasions el terme *disport* amb aquest sentit. Amb el temps, la paraula *sport*, que deriva del primer terme *disport*, es va generalitzar com a terme tècnic per designar formes de recreació en les quals l'exercici físic

(*) Aquesta ponència va ser presentada al Congrés Nacional d'AEISAD (Asociación Española de Investigación Social aplicada al Deporte) el 23-24 d'octubre de 1992 a Burriana (Castelló).

exercia un paper fonamental (N. Elias, 1992). Aquest terme fou adoptat de manera generalitzada en altres estats per designar aquest tipus de passatemps. Així doncs, el futbol —*soccer* entre la classe popular d'Anglaterra—, les curses de cavalls, la boxa, el tennis, la caça de guilles, el rem, el criquet, el rugby —*rugger* en forma col·loquial—, l'atletisme, etc. són coneguts com a *sports* en els països de nova implantació.

A Espanya, la forma verbal *deportarse* apareix per primera vegada en el *Canitar del Mio Cid*, que data de 1140. En aquesta obra el terme s'interpreta en el sentit de divertir-se. La forma *deportar*, que establiria una relació de parella amb *depuerto* en el sentit de joc, diversió, etc., va caure de sobte en desús, essent substituïda per aquesta última que apareix durant tot el segle XIII amb la significació genèrica de diversió, entreteniment. La paraula *depuerto* desapareix a finals d'aquest segle i és substituït als voltants de 1440 pel terme actual *esport* que és un provençalisme derivat de *deport* amb la mateixa significació.

A partir d'aquesta data, el terme apareix i desapareix capriciosament en la llengua literària, fins que a finals del segle XIX s'imposa com un plagi semàntic de l'anglès *sport*, obtenint en la nostra llengua actual una doble natura: des del pla de l'expressió, *esport* és un cultisme —és la mateixa forma dels segles XV i XVI—, però des del pla del contingut és un estrangerisme, ja que és un plagi semàntic de l'anglès *sport* amb la significació de "recreació, passatemps, plaer, diversió o exercici físic, generalment a l'aire lliure" tal com el defineix de forma incompleta el Diccionari de la Reial Acadèmia de la Llengua Espanyola en la seva edició de 1970.

La paraula anglesa *sport* deriva de la francesa *desport*, que en l'idioma gal antic tenia la significació precisa de passatemps, diversió, plaer, afició, passió. Tot i això, tal com assenyalàvem abans, el primer origen conegut

d'aquest terme contemporani és el terme *deport* en l'idioma provençal antic, essent també precedents d'aquella forma les expressions *deportarse* en castellà i *disporto* en italià. L'*sport* representava el naixement del moviment esportiu anglès del segle XIX que varen desenvolupar els alumnes de les *public schools* angleses, organitzant, reglamentant, sistematitzant, en resum civilitzant els jocs tradicionals, convertint-los per iniciativa pròpia en esports de la nostra era. Els educadors, com ara Thomas Arnold al capdavant (1795-1842), que durant els seus darrers 12 anys va ser director del Public School of Rugby, descobreixen el valor pedagògic de l'esport competitiu organitzat i implantat a les escoles pels seus propis alumnes, i revaloritzen d'aquesta manera el significat de la paraula esport. Amb el ressorgiment de la idea olímpica i l'organització dels jocs olímpics, el concepte i la praxis de l'*esport* es varen interrelacionar definitivament.

Per tant, el contingut semàntic de la paraula *esport* es fonamenta des de la primera etapa fins a finals del segle XIX en la pertinència constant del tret "recreació", mentre que en l'etapa final —segle XX— gira al voltant del senema "activitat competitiva amb exercici físic i que es porta a terme amb esportivitat". Això no obstant, el terme *esport* no només funciona com a senema agrupant diverses unitats de significació (semes), sinó que alhora funciona com un arxisenema, és a dir, que conforma al seu voltant un conjunt de trets comuns a diversos senemes: exercici físic, competició, recreació, joc, pilota, futbol, etc.

Si a nivell etimològic el terme *esport* presenta una història rica en canvis, amb diverses significacions i formes diverses en els diferents països de l'oest europeu, actualment i de la pròpia complexitat de l'arxisenema *esport* sorgeixen precisament determinats obstacles per centrar i definir la gènesi de l'esport i això afecta el procés de delimitació d'una història autèntica i rigoro-

sa de l'esport, ja que del seu propi significat en poden sortir variacions diverses i variades.

Problemes epistemològics al voltant de l'història de l'esport

És precisament en l'enorme polisèmia del terme on rau la primera gran dificultat per trobar una història racional de l'esport. El caràcter espontani i universal de les pràctiques esportives i l'enorme popularitat del terme entre la població genera un us i abús d'aquest, de tal manera que qualsevol pràctica corporal és immediatament identificada com a esport.

Per altra banda, no hi ha una teoria de l'esport que resolgui els problemes epistemològics propis d'aquest concepte planetari que desborda la seva pròpia significació. Durant molt de temps l'esport no ha estat ben considerat per la classe docent i directiva del sistema escolar i el seu desenvolupament s'ha produït preferentment en la societat civil. No és estrany doncs, que aquest fenomen no hagi estat objecte d'estudi i es trobi al marge de l'interès de la intel·lectualitat i dels investigadors de les diverses disciplines científiques, a part d'algunes excepcions.

D'una manera general, les institucions consagrades a la formació de professors d'educació física són les que s'han ocupat de desenvolupar una història de les activitats físiques, si be molt sovint els moviments gimnàstics i l'educació física es converteixen en el seu fil conductor. A partir d'aquest esquema, l'esport és tractat com un contingut específic de l'educació física, "el corrent esportiu", un dels continguts específics de l'educació física moderna, la qual no cessa de créixer en importància i complexitat fins anul·lar les altres.

Per tant, és imprescindible la necessitat d'abordar una autèntica història de l'esport, considerat com un símbol cultural dels nostres dies. Aquesta història ha d'estar perfectament em-

marcada en una història de la cultura. Tot i això, per tal d'arribar fins aquí cal establir les relacions que han d'existir entre ambdues, ja que l'esport, en tant que objecte i realitat profundament unida a la cultura, es defineix a partir de les grans significacions dominants de l'experiència esportiva vivenciada.

La història de l'esport pertany al domini de la història actual, que s'oposa i substitueix el concepte d'història tradicional. En el marc de la història actual, l'objecte d'estudi es constitueix en funció dels fets estudiats, que es construeixen a partir del treball de l'historiador que els reté i els delimita. El mètode que utilitza està basat en l'explicació; és a dir, pretén construir el sentit històric de les dades estudiades, interpretant els fets històrics en el seu context. L'història de l'esport actual s'ha de treballar per talls per tal que considerar millor la realitat que estudia en el context al qual pertany, allunyant-se tant com sigui possible d'aquella altra història exhaustiva de fets i dates, marcada per les proeses dels grans homes, conduïda per una línia de continuïtat que ens transporta des d'uns orígens idíl·lics i romàntics fins als nostres dies, essent el present la resposta inel·ludible d'un procés històric creixent que no té final.

A aquesta història tradicional de l'esport, dominada per la continuïtat, l'exhaustivitat i l'objectivitat a ultrança, se li oposa la història actual de l'esport, on l'historiador delimita el camp d'acció, construeix els fets i estableix una cronologia precisa i característica de l'objecte d'estudi. En aquest procés, l'historiador no pretén ser objectiu a tot risc, sinó que en té prou amb ser honest.

La història de l'esport, com a part de la història de la cultura, pertany a una història de les idees, a una història de les mentalitats i a una història social. L'anàlisi de les idees, de les mentalitats i dels determinismes socials permet tractar els elements constitutius

de l'esport en un moment de la seva història, incloent-los en el complex sistema de relacions d'on s'obté el sentit històric del procés estudiat. Aquest sistema permet evitar els errors que es podrien cometre prenent les dades al peu de la lletra i com a entitats aïllades. El model metodològic que permet descobrir l'estat d'un sistema —esportiu, en aquest cas— en un moment donat, procedint al seu estudi a través d'un tall, resulta particularment fecund per a l'estudi de l'esport com a realitat històrica entroncada en el seu context. Tot i això, aquest model no resol el problema del pas d'un estat del sistema a un altre i, en conseqüència, la construcció del temps propi de la història de les pràctiques esportives.

La història de l'esport té els mateixos problemes que la història de l'educació física. Cal, en primer lloc, definir el seu objecte per tal d'evitar els problemes de l'anacronisme, incidint sobre les causes principals que graviten al seu entorn. En segon lloc, cal construir una cronologia específica que permeti il·lustrar l'alternança dels períodes d'estabilitat i de transformació, en el joc de causes i efectes. La identitat de la paraula, com ja hem pogut veure en la rica història de la paraula, emmascara a vegades grans diferències en el nivell de les realitats que designa, cosa que constitueix un obstacle seriós que cal superar.

En aquesta mateixa línia que abans apuntàvem, cal considerar per a cada etapa important del procés històric de l'esport, el sistema de relacions en què es troba immers: el context geogràfic, el concepte de treball i les relacions laborals existents, les concepcions ideològiques i les pràctiques en l'educació de l'època, el concepte i la utilització del cos, les maneres de fer la guerra, les diversions i les pràctiques lúdiques en general. A aquestes qüestions n'hi podríem afegir d'altres, com ara el tipus de subsistència i la infraestructura econòmica, el paper i el desenvolupament de la tècnica, la in-

fluència religiosa i ideològica i l'estructura socio-política existent en aquest àmbit.

En una paraula, l'espai de l'esport no és un univers tancat en ell mateix, sinó que està inserit en un univers de pràctiques i consums també estructurats i constituïts en sistemes. És cert que l'espai de les pràctiques esportives és un espai relativament autònom, però cal ressaltar que aquestes activitats no es poden estudiar de manera independent dels costums alimentaris o del consum de l'oci en general, entre altres qüestions (P. Bourdieu, 1988).

Teories sobre l'origen de l'esport

Si considerem esport els agons grecs que se celebraven en els Jocs Panhel·lènics, les competicions d'hípica de la civilització bizantina, les justes i els tornejos medievals, els jocs de pilota precolombins o determinats passatemps lúdics dels ciutadans de l'era industrial, podem caure en el risc de voler trobar més similituds de les que hi ha en aquest tipus de pràctiques, tenint en compte la gran distància històrica que separa cadascuna d'aquestes activitats, així com el context en el qual es trobaven immerses.

Cada moment històric representa un sistema de relacions coherent, on es sobreposen els plans que hem considerat abans, de tal manera que cada pràctica competitiva considerada és perfectament inserida en el teixit social al qual pertany, o bé emana precisament d'aquest teixit i representa un conjunt de valors, símbols i tradicions que harmonitzen perfectament amb la cosmovisió d'aquest grup social. En resum, formen part activa de la cultura de cadascuna d'aquestes civilitzacions i per tant, resulten un component decisiu en la configuració i el manteniment de l'unitat de cada grup.

Hi ha una línia historiogràfica de l'esport que el situa als principis de la civilització humana, situant-lo gairebé com un fet o esdeveniment natural.

Aquests autors inscriuen el seu origen en el propi home, de manera que tota competició ritual portada a terme pels diversos grups socials en les primeres èpoques es consideren com a pràctiques esportives. L'esport es converteix d'aquesta manera en un fenomen natural, és a dir, carregat d'història (Ch. Pociello, 1981) que partint des dels primers temps de l'home arriba fins als nostres dies, enriquit pels seus propis adeptes i consumidors, de significacions emocionals plenes de símbols, i de múltiples formes en base a les diferents aportacions de les variades civilitzacions que han poblat el nostre planeta al llarg de la nostra història.

Autors com ara els alemanys, Carl Diem (1966), U. Popplow (1973), Gerhard Lukas (1973), F. Eppensteiner (1973), H. Ueberhorst (1973), W. Decker (1975), K. Weis (1979); els francesos J.J. Jusserand (1910), Henri-Irene Marrou (1948), Jean Le Floc'hmoan (1966), Bernard Gillet (1971), Bernard Jeu (1988); els anglosaxons E. Norman Gardiner (1930), H. A. Harris (1972), R. Mandell (1986), K. Blanchard i A. Cheska (1986); els espanyols A. Vilá i L. Meléndez (1944), J.M. Cagigal (1957), Miguel Piernavieja (1966), Pablo Piernavieja (1977) i altres historiadors en altres llengües i d'altres latituds promouen a través de les seves obres, articles i conferències aquesta tesi.

Per altra banda, hi ha un altre grup d'autors que s'oposen a les tesis historicistes de l'esport que defensen els autors mencionats abans, i afirmen que el naixement i l'evolució de l'esport està estretament relacionat amb l'era del progrés industrial capitalista que apareix inicialment a Anglaterra a finals del segle XVIII. Johan Huizinga (1938), Peter McInotsh (1952), M. Bouet (1968), Norbert Elias (1986), Eric Dunning (1988), H. Eichberg (1974), A. Guttmann (1978), C. Pociello (1981), Bero Rigauer (1981), J. Ulmann (1982), J.M. Brohm (1982), J. Hargreaves (1982), G. Vigarello

(1988), P. Parlebas (1988), F. Lagardera (1990), J.I. Barbero (1990) i altres autors representen una mostra sòlida i rigorosa d'aquesta posició al voltant de la genealogia de l'esport del divuit, si bé les posicions respectives difereixen dels determinismes que incideixen bàsicament en el naixement i el desenvolupament de l'esport, així com en la construcció de la cronologia específica.

L'esport, segons aquesta tesi, és un fenomen social i un símbol cultural de primera magnitud, característic de les societats contemporànies urbanes i industrials. Tanmateix, tot i que des d'una perspectiva sòcio-històrica no es pot considerar com a esport les diverses manifestacions institucionalitzades que es varen produir en determinats moments històrics, previs a aquesta època, aquestes constitueixen les primeres activitats que han donat origen a l'esport modern, actuant com a font d'inspiració en la gestació del fenomen del nostre temps. Ens referim a les pràctiques de la boxa, la lluita, les carreres i els diversos jocs de pilota de les primeres civilitzacions urbanes a Mesopotàmia, Egipte, l'Índia i la Xina.

Més endavant, altres civilitzacions varen perfeccionar les pràctiques anteriors i formen la base per al desenvolupament posterior de l'esport modern. En aquest sentit ens trobem amb els Jocs Panhel·lènics a l'antiga Grècia, els Jocs Celtes a les Illes Britàniques, les justes i els tornejos medievals, les carreres de cavalls a l'hipòdrom bizantí, el joc de pilota percolombí, el calcio florentí, etc. Fins que trobem a Anglaterra, als principis de la revolució industrial, un producte genuïnament contemporani: l'esport, que apareix en perfecta simbiosi amb la nova era que s'iniciava en aquells moments. Per tot això, no podem considerar esports tots aquells precedents, ja que es tractava de jocs i competicions rituals l'única funció social de les quals era molt diferent en cadascuna d'aquestes societats i,

naturalment, molt diferent de la que correspon a l'esport contemporani de la nostra època.

Paral·lelismes i diferències entre els Jocs Panhel·lènics i els Jocs Olímpics moderns. Vers una anàlisi interpretativo-comparativa de l'origen i la naturalesa de l'esport

Resulta freqüent encara la consideració idíl·lica i exemplar dels Jocs Panhel·lènics, entre ells els Jocs Olímpics, sens dubte els més famosos de l'antiguitat clàssica i que es presenten com el gran paradigma de l'esport modern, a més de constituir, per un nucli important d'autors, el primer origen de l'esport institucionalitzat. Nombrosos i rellevants historiadors de la nostra època mostren una gran inclinació a minimitzar les diferències i a exagerar les similituds entre els antics agons grecs i l'esport actual. Exminant amb detall les característiques d'una manifestació similar com poden ser els JJ.OO. de l'era contemporània, podem observar que hi ha diferències notables que cal determinar. Analitzant els diversos aspectes que caracteritzen a cada manifestació i presentant tots dos esdeveniments en èpoques diferents, com a paradigmes representatius de cadascuna de les teories i els seus autors respectius, podrem discernir amb prou claredat l'espínós tema de l'origen, la naturalesa el desenvolupament de l'esport.

Per fer una anàlisi comparativa sobre els Jocs Olímpics Panhel·lènics de l'antiguitat i els Jocs Olímpics moderns hem de tenir present el contingut bàsic de totes dues celebracions. Els primers presentaven proves de diversos tipus, que els grecs antics denominaven agons i que podríem classificar en agons físics (atlètics, luctatoris, bèl·lics i hípics), agons musicals i agons culturals (poesia, declamació, retòrica, teatre, etc.). Aquestes proves estaven perfectament unides al programa com un tot unitari que constituïa la festa quadriennial (Jocs de Delfos i Jocs d'Olim-

pia) o biennal (Jocs de Nemea i Jocs d'Istmia). Els JJ.OO. moderns tenen programades unes jornades culturals que constitueixen un autèntic apèndix dels programa esportiu i una reminiscència del passat, ja que el seu desenvolupament passa gairebé del tot desapercebut pel gran públic i els mitjans de comunicació social.

Des del meu punt de vista, aquí hi ha una de les grans diferències entre els Jocs d'ahir i els d'avui, l'esport. Aquest és un producte de la nostra època que sorgeix en un context molt determinat, occidental, industrial i urbà, i que representa uns valors molt precisos, plenament vigents en la nostra civilització actual, on l'oci és la característica més notable —se l'ha arribat a anomenar civilització de l'oci—, i l'esport l'oferta d'oci més utilitzada entre la gran massa de la població.

No podem dir amb rigor que els agons físics dels antics Jocs Panhel·lènics constituïen un esport ja que la civilització a la qual pertanyien aquests Jocs estava emmarcada en un altre context històric, amb els seus paràmetres socials, econòmics, filosòfics, polítics, culturals i religiosos. Els Jocs antics tenien una gran fama i prestigi per la societat de la seva època perquè eren unes manifestacions de caràcter religiós que reunien els personatges més notables de l'antiga Hèlade i varen arribar a ser l'esdeveniment social i polític més important del seu temps. Els Jocs es van convertir a més en la festa major de tot el poble grec, estructurats en *polis* —ciutats estat— i molt dividits políticament, en esdeveniments com aquest es reflectien i es representaven les activitats més notables de la seva civilització, activitats quotidianes que formaven part de la seva educació.

Si fem un estudi detallat de cadascuna de les societats, determinant les característiques dels agons i l'esport com a continguts bàsics de les diferents cultures de la civilització clàssica grega i en la nostra civilització contemporània, detectarem amb precisió les di-

ferències entre aquestes pràctiques corporals. Totes dues estan interaccionades, essent la primera la que precedeix i marca el model del que serà més endavant l'esport espectacle, però que constitueixen activitats clarament diferenciades, tot i que cadascuna està perfectament contextualitzada en el seu entorn socio-cultural i, per tant, pertany a la mentalitat del seu moment històric.

A partir del supòsit que tots dos productes culturals, els agons físics i l'esport fossin similars, hem d'admetre el fet que totes dues activitats es donen, com a mínim, en un interregne de 1.503 anys de diferència (393 d.C., any de l'abolició dels Jocs Panhel·lènics, al 1896 d.C., primera olimpíada moderna) i, naturalment, en un context ben diferenciat. El tipus de subsistència, l'estructura socio-política, les idees filosòfiques i religioses, les mentalitats, el concepte de cos, la tecnologia, l'educació i la valoració del temps lliure són diametralment diferents en totes dues celebracions.

Una en plena civilització clàssica, ubicades en seus fixes en el territori de la Grècia actual, en una societat esclavista amb restricció en la participació, per als grecs lliures de sexe masculí, que eren seleccionats en funció de la seva qualitat estètica i el rendiment per competir en un elenc de proves molt determinat, totes de caràcter individual. Es competia en honor dels déus comuns, Zeus, Apol·lo, Posidó i en honor també de la pròpia *polis*, fins arribar a l'extenuació i la mort si calia; la victòria no era important per l'honor dels participants ja que aquesta era disseny dels déus, només es mesurava el caràcter, el coratge i la noblesa d'esperit posada en joc en la competició.

Les altres, que en plena civilització de l'oci són universals i representen el fenomen social més important de la nostra època, es celebren amb la mateixa periodicitat i els mitjans de comunicació social porten a tots els racons del planeta els esdeveniments que s'hi produeixen. Participen en la seva organit-

zació (COI) la majoria dels països de la terra, les seues de celebració dels JJ.OO. són diferents en funció de l'oferta que presentin, ja que els JJ.OO. pertanyen al món (segons paraules de .A. Samaranch, president del COI, en una entrevista que va concedir a la revista *Fortuna Sports*, el gener de 1992). Als atletes que han de competir se'ls selecciona en funció de les seves marques i no hi ha cap mena de discriminació per la raça, el sexe, la religió o la ideologia.

Les nombroses proves són de caràcter individual i per equips i es distribueixen entre els 25 esports del programa olímpic i 3 del programa d'esports d'exhibició; tot això afavoreix la participació creixent d'atletes, que oscil·la al voltant dels 10.000. La victòria es magnifica i es competeix per guanyar per sobre de qualsevol altre objectiu, amb la finalitat d'obtenir recompenses econòmiques i prestigi social, representant alhora la seva pàtria, la seva raça, la seva bandera i la seva ideologia.

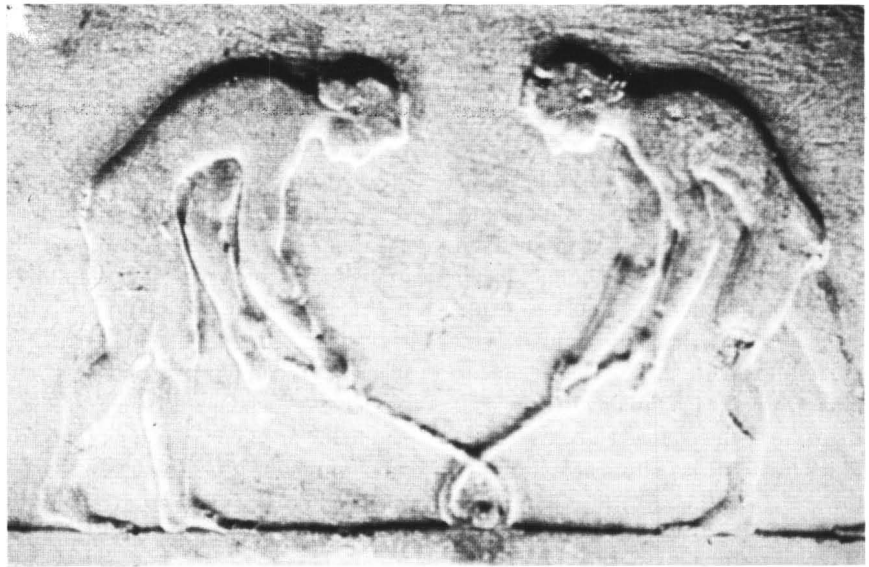
Els Jocs Panhel·lènics i els JJ.OO. moderns representen una dramatització del conflicte, els primers amb ànim de rendir un homenatge als seus déus comuns i els altres amb ànim "...de rendir homenatge a l'arribada successiva de les noves generacions..." (Pierre de Coubertin, 1935) com a festa universal per tal d'assolir la pau i la concòrdia entre tots els pobles del món, segons paraules de Pierre de Coubertin.

Els objectius concrets i individuals dels atletes en els Jocs de l'Antiguitat eren l'estètica, el rendiment en el desenvolupament dels agons i el fet d'obtenir un bon nivell de preparació higiènicofísico-militar que li permetessin sobreviure en uns temps de gran inseguretat, la vida dels quals depenia molt sovint de les habilitats i la fortalesa del seu cos. Malgrat tot, a *La República* de Plató, i parlant l'autor en boca de Sòcrates, el seu mestre, ja es criticaven els excessos competitiu que s'observaven en el desenvolupament dels agons en els antics Jocs Hel·lènics.

Als JJ.OO. moderns, per l'esportista guanyar està per sobre de tot i per tant busca el rendiment com a objectiu fonamental, en detriment del cànon de bellesa i de salut. L'esport d'alta competició, propi dels JJ.OO. no tramet un model de salut, sinó que busca la victòria a ultrança, castigant amb un excés d'entrenament el propi cos, robotitzant les seves conductes tècniques i servint-se a vegades d'estímul artificial (fàrmacs, recursos biològics, estrès psíquic, etc.) per tal d'obtenir el màxim rendiment.

Tots dos esdeveniments representen la cultura del narcissisme que a l'antiguitat es reflectia en el nu dels atletes que participaven en els diversos agons i en els cànons de bellesa grecs, amb les seves mesures ideals i la construcció de boniques estàtues dels guanyadors grecs, nus, que quedaven erigides al recinte sagrat per honor i glòria dels Jocs i com a record per a la posteritat. Als JJ.OO. actuals, l'esport representa perfectament la cultura del narcissisme, que és la cultura avançada del món occidental postindustrial, els esportistes són immortalitzats per la fotografia, el video, la televisió i el cinema; ens trobem a la civilització de la imatge i la comunicació àudio-visual, a través de la qual es trameten signes, símbols i valors.

Tots dos esdeveniments representen autèntics fenòmens socials, holístics; és a dir, totalment integrats en els seus contextos respectius, on participen totes les institucions socials de cada civilització. Tots dos constitueixen una fàbrica de producció de noves celebritats. Els agons i l'esport suposen igualment una dramatització del conflicte, on no hi ha un enfrontament directe entre els rivals, no es tracta de liquidar l'adversari, sinó que resulta que és un obstacle per obtenir l'èxit tan desitjat. Els antics atletes grecs i els esportistes de la nostra època són un producte de la cultura i no de la naturalesa, és per això que a voltes es produeixen desequilibris biològics a través d'aquestes pràctiques culturals.

El koratizian és un joc grec que es practicava ja al segle VI a.C. a les antigues polis hel·lèniques. A la imatge, que data de l'any 510 a.C., s'observa dos jugadors en acció, una posició que ens recorda extraordinàriament la jugada inicial de l'hoquei actual

Tant els Jocs Panhel·lènics com els JJ.OO. produeixen herois, no són herois totals, sinó herois especialitzats en les seves disciplines respectives; en totes dues celebracions els atletes simbolitzen el poder i la força i la seva pràctica és una ostentació de poder davant dels espectadors. A la Grècia clàssica i en la nostra civilització actual, la pràctica exclusiva dels diversos agons o del propi esport està reservada a les classes més acabalades, és a dir, a la classe ociosa. No és per res que la societat esclavista de les polis gregues i la nostra civilització de l'oci permeten a les classes més privilegiades el temps, els mitjans i la preparació suficients per obtenir l'èxit als estadis. A l'arena dels estadis i a les pistes esportives es van formant les classes dirigents que aviat regiran el destí de tota la comunitat.

A la Grècia clàssica hi ha un concepte unitari del cos; allí no hi apareix clara la diferència entre l'ànima i el cos, com passarà més endavant amb els filòsofs grecs, principalment Plató i Aristòtil amb el seu dualisme que consolidarà i difondrà el cristianisme.

A Esparta s'accentua el caràcter militar dels exercicis físics i des de molt aviat s'inculcarà als ciutadans la necessitat d'enfortir-se i de preparar-se

físicament, fins i tot amb pràctiques violentes, amb l'objectiu de servir i defensar la pàtria. En el concepte d'estat comunista i totalitari. A Atenes, l'altre gran model, s'inicia una valoració del cos com a valor estètic; els exercicis seran un mitjà per assolir l'equilibri i l'harmonia en el desenvolupament de l'home i no la fortaleça amb finalitats militars. Les pràctiques físiques buscaven l'ideal suprem dels atenencs, la *kalokagatia* o síntesi de la bellesa —*kalos*— i del que és bo —*agatos*—. Existia un autèntic culte a la bellesa física unida a les virtuts intel·lectuals i morals; el model formatiu dominant suposava que l'elegància del cos garantia l'harmonia interior i a l'inversa; és per això que en els primers temps l'ideal educatiu el constituïa el bon atleta i bona part de l'educació es portava a terme a través de la pràctica dels agons.

En la nostra època assistim a una recuperació del cos, a una autèntica resurrecció de la carn; apareixen una colla de pedagogies d'alliberament del cos que sorgeixen d'una concepció bàsicament naturalista de l'home i posen tot l'èmfasi en el cos, considerant l'esperit com un apèndix del cos, és el "dualisme invertit". (En l'àmbit cultural dues

corrents ideològiques han tingut una importància especial en aquesta recuperació del cos: la contracultura juvenil de la dècada dels seixanta i l'ideologia feminista, que no és independent de l'anterior. Aquests dos corrents i d'altres, convergeixen en la revolució cultural del Maig del 68, on es produeix la revolta del cos.) L'esport col·labora en el procés d'alliberament del cos ja que en el moment de néixer l'estatus del cos era mínim i participa en l'idea de recuperar la imatge i la ritualització del cos. Es passa d'un cos fosc a un cos triomfant a través de la cultura del narcisisme.

Però el concepte del cos a l'Antiga Grècia era diferent del concepte del cos que tenim actualment. En aquella època, era imprescindible tenir un cos fort i hàbil per la pròpia supervivència, en uns temps on hi havia una autèntica inseguretat i la pròpia vida depenia d'un mateix, ja que l'estat no es responsabilitzava de perseguir i castigar l'homicida social, tal com passa en la nostra societat. Per altra banda, les guerres freqüents obligaven els ciutadans a enrollar-se al exèrcit de les polis respectives amb l'objectiu de salvaguardar els seus interessos i defensar l'honor i l'independència de la seva ciutat, de la seva gent. Les pràctiques corporals eren imprescindibles per tal d'aconseguir una educació correcta, on el cos gaudia d'un alt estatus i, sobretot, per aconseguir un *ethos* guerrer, totalment imprescindible per la seva supervivència (l'*ethos* grec assegurava de sobres la supervivència i el domini dels seus ciutadans sobre els esclaus, estrangers i altres dominats).

Producte de tot el que hem anat dient, observem que entre els grecs el fet de posseir un cos fort, harmònic i bell era de vital importància per ocupar càrrecs de comandament i responsabilitat, de la mateixa manera que en la nostra societat calen habilitats de gestió i intel·ligència per acomplir les mateixes funcions. No és estrany doncs, que els Jocs Panhel·lènics, que són el reflex i l'aparador de tota la diversitat hel·lè-

nica de la seva època, consideri fonamental en els seus respectius programes els agons corporals, en la seva expressió màxima i total, nus i a ple rendiment.

De fet, els homes que demostraven força física, agilitat, coratge, resistència i, per tant, havien triomfat en els grans jocs, tenien moltes possibilitats d'obtenir una posició social i política elevada a la seva ciutat natal. Amb freqüència, els participants en els Jocs Panhel·lènics procedien de bones famílies, ja que la participació en aquests festivals implicava un entrenament llarg i car que només es podien permetre les persones adinerades.

Finalment és important destacar com a diferència notable entre la nostra civilització i l'hel·lènica, el nivell de violència que tolerava la societat. En el nostre entorn, els combats de boxa o l'enfrontament de lluita lliure generen generalment moltes crítiques a favor de l'integritat dels contrincants i repulsió a la seva pràctica. Malgrat tot, els agons luctatoris dels Jocs de l'antiguitat, permetien un grau de violència molt més elevat que el que admeten les nostres regles de les especialitats de boxa o lluita lliure, els equivalents dels quals eren el pugilat (en el pugilat antic no hi havia categories en funció del pes i era ben diferent de la boxa actual, que és molt més racional i reglamentat i, malgrat tot, la nostra societat el considera com una pràctica brutal i decadent que hauria de desaparèixer) i el Pancraci (era un dels agons més populars dels antics jocs. Era una lluita gairebé total, cruel, en la qual es permetia esgarrapar, fractura, luxar, donar cops de puny, cops de peu, cops de cap, estrangular, no hi havia limitació temporal i el combat s'acabava quan un dels contendents es retirava o moria).

Per altra banda, lluny de constituir un fet aïllat, el grau més elevat de violència física dels Jocs Panhel·lènics corresponia a les formes específiques d'organització de la societat grega.

Podríem pensar que la formació de l'estat, la formació de la consciència moral, així com el nivell de violència física admissible, i el marge de repugnància a utilitzar-la o enfrontar-s'hi, són diferents i mantenen relacions específiques segons els diferents estadis de desenvolupament de les societats.

En definitiva, a través dels agons, en els Jocs Panhel·lènics es transmetien a l'antiga societat hel·lènica els valors, les normes, els símbols i, en resum, l'ideologia del sistema cultural panhel·lènic. A través de l'esport es transmeten els models dominants del nostre sistema, exercint un procés de culturització. Els JJ.OO. divulguen i universalitzen l'esport, fagotitzant altres pràctiques corporals competitives tradicionals, en tots els racons del planeta. Però l'esport porta implícits uns valors, una ideologia i uns models, aquests són els que la civilització occidental imposa als altres; un model etnocèntric, consumista i magníficent.

L'origen i el desenvolupament de l'esport a l'Anglaterra del divuit

Com s'explica el fet que durant els tres darrers segles, a Anglaterra, una categoria de passatemps anomenats esports hagi marcat la pauta per a un moviment recreatiu a tot el món? Perquè varen aparèixer primer a Anglaterra? Quines característiques del desenvolupament i de l'estructura de la societat anglesa expliquen el desenvolupament d'aquestes activitats i quines eren les característiques que les distingien de les anteriors?

Resulta difícil respondre amb satisfacció a aquesta colla de preguntes. Malgrat tot, a través de les tesis del procés de civilització de Norbert Elias (1986, 1992) intentarem explicar l'origen i el desenvolupament de l'esport a Anglaterra durant el segle XVIII.

El factor fonamental en el qual es basa la teoria dels processos de civilit-

zació és el fet que en les societats de l'Europa occidental, entre l'edat mitjana i els temps moderns, s'observa un refinament dels comportaments i un augment de la pressió social sobre la gent per tal que es desenvolupi cada vegada més un auto-control dels propis sentiments i de la conducta. Una de les conseqüències del procés de civilització europeu ha estat el naixement i el desenvolupament de l'esport, el qual neix del procés civilitzador i del refinament dels jocs tradicionals anglesos del segle XVIII. Es fan més severes i estrictes les normatives que regulen la violència i l'agressió en els jocs populars i es percep també una disminució a llarg termini de la propensió de la gent a obtenir plaer a través de la participació directa o com a testimonis en els actes violents. Es produeix una extinció paulatina dels desitjos d'atacar; és a dir, una disminució del desig i de la capacitat de la gent de l'època en obtenir plaer en atacar els altres.

A l'Edat Mitjana europea hi havia tres tipus importants de competicions corporals: les justes i els tornejos, la competició de tir amb arc i els jocs populars. Els primers els practicaven els cavallers i els membres de la noblesa, el segon passatemps competitiu corresponia a la classe mitjana i els jocs populars a la gent del poble. D'aquests últims neixen els esports moderns més civilitzats, genuïns i universals com ara el futbol i el rugbi.

El futbol i el rugbi moderns provenen d'una colla de jocs populars medievals que a la Gran Bretanya rebien molts noms diferents, com ara *football*, *camp ball*, *hurling*, *knappan*. Les variants continentals incloïen la *soule* a França, i la *gioca della pugna* a Itàlia. De totes maneres, malgrat les diferències locals, els jocs en aquesta tradició popular compartien com a mínim una característica en comú: eren jocs-lluïta que implicaven com a costum la tolerància de formes de violència física que no estaven prohibides i això comportava un nivell de violència i agres-

Escena del joc de la *soule* representada en una pintura d'un artista de l'època victoriana. El joc es jugava als carrers de les ciutats medievals i en terreny obert segons s'acordava. Va ser un dels precedents dels esports d'equip com el futbol i el rugbi

sivitat força més alt del que permet actualment el futbol i el rugbi; el resultat eren uns jocs salvatges i brutals que sovint eren condemnats i prohibits per les autoritats locals i estatals —a la Gran Bretanya, entre els anys 1314 i 1667 es va intentar prohibir sense èxit en més de trenta ocasions. A França va succeir una cosa similar (E. Dunning, 1988)—.

El desenvolupament inicial de l'esport a Anglaterra va evolucionar principalment en dues grans fases que se sobreposen: una fase va començar el segle XVIII, segle en què predominaven els membres de l'aristocràcia i de la petita noblesa, i una fase que va començar el segle XIX, quan grups d'ascendència burgesa varen unir-se a la classe de terratinents per governar. El segle XVIII va veure aparèixer formes més regulades i civilitzades de boxa, de la caça de la guilla, les curses de cavalls i el criquet, mentre que el segle XIX va experimentar el ressorgiment de formes de competició atlètica més regulades, però sobretot el desenvolupament dels jocs de pilota més civilitzats com ara el futbol, el rugbi, l'hòquei i el tennis.

El predomini creixent dels jocs de pilota i de les formes no violentes de

competició atlètica sobre els jocs competitius salvatges i violents, especialment aquells en els quals hi havia ferits greus i morts, va constituir sens dubte un canvi qualitatiu molt important. Per altra banda, el fet que els esports moderns no es justificuessin ja com a entrenament per a la guerra i es consideressin com un objectiu per ells mateixos, sans, divertits i constructius socialment, va ser un altre dels factors decisius en l'aparició i la consolidació de l'esport a l'Anglaterra contemporània.

Les primeres formes de l'esport neixen en el context d'una societat cada vegada més pacífica i sotmesa a formes de govern parlamentari més efectives. Això és degut al fet que hi ha molts paral·lelismes entre els nous rituals dels partits al parlament i els nous rituals de l'esport. De la mateixa manera, els uns i els altres es desenvolupen el segle XVIII a Anglaterra, marginant cada vegada més les formes violentes de dirigir les lluites i els conflictes d'abans. En una paraula, els grups governants del segle XVIII a Anglaterra varen transformar simultàniament els aspectes polítics i els del temps lliure en la mateixa direcció (E. Dunning, 1988).

PARTIE DE CRICKET, ANGLETERRE, XVIIIe SIÈCLE
D'après une peinture de Hayman, appartenant au Marylebone Cricket Club.
(Proviens de l'ancien Vauxhall.)

Partit de criquet a Anglaterra durant el segle XVIII. Aquest esport és un dels més populars en els ambients anglosaxons actuals i tanmateix no ha estat acceptat en altres àrees culturals, a diferència de la majoria d'esports creats també a Anglaterra

El mode de vida de l'aristocràcia anglesa i de la *gentry*, propietaris de grans extensions de terra o, com a mínim, dels sectors més rics, combinava la vida de ciutat —anaven durant la “temporada” a Londres i allí hi vivien durant uns quants mesos a les seves còmodes cases— amb la vida al camp, cosa que contribueix a explicar perquè durant el segle XVIII es varen transformar en esports jocs a l'aire lliure com ara el criquet, en el qual es barrejaven els hàbits rurals amb l'educació de les classes altes, o bé lluites de tipus urbà com ara la boxa, que va adoptar una pràctica habitual de la classe baixa al gust de la classe baixa. Aquesta tradició es va mantenir fins i tot després que la influència formativa de les classes terratinents sobre el desenvolupament de l'esport acabés i passés a mans de les classes industrials urbanes.

A França, de la mateixa manera que en moltes altres monarquies aristocràtiques, el dret dels súbdits a associar-se segons les seves preferències fou restringit sovint com una cosa natural, si no és que era del tot abolit. A Anglaterra els cavallers s'associaven com volien; una expressió del dret dels cavallers a reunir-se lliurement va ser la institució

dels clubs. En el desenvolupament de l'esport va ser fonamental la formació d'aquests clubs, creats per persones interessades ja sigui com a espectadors o com a participants. Prèviament a l'aparició de l'esport hi havia una colla de pràctiques com ara la caça o diversos jocs de pilota que es regulaven d'acord amb les tradicions locals, diferents a cada localitat. Una característica de les noves pràctiques competitives convertides en esport va ser que aquestes eren regulades per una d'aquestes associacions lliures de cavallers, *el club*, amb un àmbit jurisdiccional força més ampli.

L'acord sobre les regles a imposar en aquest nivell superior d'integració i, en cas que aquestes no fossin del tot satisfactòries, l'acord per canviar-les, va ser una condició de primer ordre per passar d'una pràctica competitiva tradicional a un esport. Aquest acord sobre el marc reglamentari i els costums socials relacionats amb el joc anaven units generalment amb el desenvolupament d'un organisme de supervisió que s'encarregava del compliment d'aquestes normes i proporcionava àrbitres per als partits quan calia. El nivell organitzatiu superior d'un club que organitzava i supervisava els partits va

dotar el joc amb una determinada autonomia en relació amb els jugadors. Aviat va aparèixer, quan el desenvolupament del nou esport es va fer patent amb l'aparició de nous clubs locals, la creació d'una associació nacional que els coordinés a tots, la federació dels clubs de... i, en alguns casos, el desenvolupament de diverses associacions nacionals coordinades per una associació internacional, la federació internacional.

L'aparició de reglaments, cada vegada més estrictes, demostra clarament que la codificació de la competició d'aquells jocs moderns del segle XVIII es basa fonamentalment en l'exercici d'un alt nivell d'auto-control per part dels jugadors. De tal manera que discutir, però sobretot pegar a un jutge o un àrbitre del partit es considerava un dels fets més greus i, per tant, durament penalitzat. Però també va ajudar molt a reconvertir aquests jocs brutals, fins llavors en mans de la classe baixa, en pràctiques més civilitzades i refinades d'acord amb els nous temps, aquesta ideologia defensiva aplicada a les noves pràctiques, denominada subtilment *fair play*, és a dir “joc net”, “joc esportiu”, “esperit noble”, i que no dubtem en considerar com una mena d'autodefensa creada per les classes mitjana i alta, necessària per altra banda, per participar en els nous jocs esportius sense ser arrasats per la brutalitat dels membres de les classes més inferiors, tal com ho havien fet des de feia segles.

En aquesta època cal emmarcar-hi les revolucions industrials i esportives, en el marc d'una transformació social global en la qual es varen manifestar els nous desenvolupament polítics més que no pas econòmics. Va passar que les mateixes elits socials que varen participar activament en la pacificació i l'augment de la regularització de les lluites de faccions al parlament anglès va contribuir a incrementar la pacificació i la regularització dels seus jocs i passatemps tradicionals. L'esport i el Parlament, la cambra dels Lords i la

dels Comuns, tal com varen néixer el segle XVIII de les tradicionals assemblees estatals, tipificaven el mateix canvi en l'estructura de poder d'Anglaterra i en els hàbits socials de la classe que va sorgir de les lluites precedents com el grup que havia de governar aquesta nova era.

El naixement de l'esport respon, com ja hem pogut veure en part, a una colla de factors que es donaran durant el segle XVIII anglès, el conjunt dels quals actua com una correlació de forces que convertiran aquest país, durant l'època victoriana del segle següent, en el país més poderós de la Terra. En aquest espai sòcio-històric, es va produir una polèmica entre l'ascetisme purità i els jocs tradicionals populars herència de l'Edat Mitjana que no només varen salvar-se de la febre anti-festiva de les classes dirigents que varen marcar les primeres passes de l'època moderna, sinó que varen aconseguir constituir-se com un model de conducta, com a pràctica i espectacle, imposant-se al moviment purità i als seus seguidors (hem de recordar que els puritans, per aquesta i altres raons d'Estat, són considerats com un grup dissident i expulsats progressivament a les colònies del nord d'Amèrica, allunyades i enigmàtiques).

L'esport donava lloc, per tant, a un mecanisme excel·lent de moderació del temperament agressiu individual i col·lectiu, per la qual cosa va arribar a convertir-se en un dispositiu d'alliberament de les tensions derivades de l'auto-domini de les emocions i de l'exigència de la contenció expressiva, requisits comportamentals en els quals es fonamenta l'ordre cívic modern.

Les grans contradiccions de l'Anglaterra contemporània, que a l'exterior dictava línies polítiques i es constituïa com la primera potència del seu temps i en el seu interior tenia una forta contestació social per part de les classes més baixes, a causa dels conflictes laborals i de les dures condicions de vida. Hi havia un gran temor a les reaccions peri-

Primers intents de crear el modern waterpolo a Escòcia l'any 1880

lloses de les classes populars, molt ideologitzades per moviments d'esquerrres i pels sindicats. La regularització i la civilització de les pràctiques populars tradicionals d'aquest sector, transformant-les en un model recreatiu alternatiu, l'esport, va generar al principi moltes resistències, però malgrat tot, al final, la classe popular, durant l'últim terç del segle XIX, es va adherir amb passió al moviment esportiu, creant equips nous i clubs a les ciutats industrials, sobretot de futbol, que molt aviat es varen arribar a imposar als equips dels *gentlemen*.

L'entusiasme de les classes populars per l'esport i l'allunyament, per tant, de l'ociositat "perillosa" en contacte amb ideologies revolucionàries i altres perills contra l'ordre social establert, va fer que el conjunt d'engranatges i burocràcies que constitueix l'aparell del poder es decidís a regular des de l'estat, a través de l'esport, el temps lliure de les classes treballadores (J. I. Barbero, 1990).

En aquesta època hi havia la idea que una nació poderosa en sentit econòmic i militar, depenia del nivell de salut física de la seva població. La població havia de ser robusta i saludable per tal de produir bons soldats que defensessin la pàtria i els bons treballadors que

produïen molt. L'esport encaixava en aquesta mentalitat, ja que de seguida es va constituir com a model de salut i com a entrenament per a la guerra i per a la vida. Tal com diu J. I. Barbero (1990), l'esport es presenta com una activitat molt positiva i un remei per a tot tipus de mals.

Finalment, i a tall de resum seqüencial, presentarem un procés ordenat per fases i que malgrat la seva linealitat teòrica, en la pràctica fou complex i voluble com ha estudiat molt bé J. I. Barbero en la seva tesi doctoral, presentada el 1990, de la qual en traurem la successió de fets següent:

1. Els alumnes de les *public school* introdueixen a l'escola els jocs populars tradicionals exteriors.
2. Mitjançant el sistema prefectorial (el poder en mans dels alumnes dels últims cursos) i mitjançant les assemblees de cursos i escoles s'aniran transformant aquests jocs, consensuant les regles limitadores de la força física en el joc.
3. Com a conseqüència d'aquesta regulació, els nous jocs ja "jocs esportius" són més presentables i, per tant, més susceptibles d'ésser acceptats pels educadors i directores de les *public schools*.

Partit de bàsquet jugat a la platja entre els alumnes de l'Escola del Mar, de Barcelona, institució pedagògica-social creada el 1920 per Pere Vergés i desapareguda el 1938

4. En conseqüència, els jocs esportius s'introdueixen a la institució escolar, prenen "oficialitat", formant part del currículum escolar i fins i tot els professors hi participen i els impulsen.
5. S'organitzen competicions dins els mateixos centres i intercentres.
6. Els antics alumnes s'incorporen a la societat, ocupen posicions directives i, en voler continuar practicant l'esport, funden associacions esportives i transformen l'esperit dels clubs ja existents, fins llavors de caràcter aristocràtic, i organitzen competicions a escala nacional, és a dir, difonen l'esport per tota la societat.
7. La classe obrera, un cop superada una llarga colla de reticències, s'incorpora de ple en aquestes pràctiques esportives, particularment el futbol, i participa en les competicions que organitzen les respectives associacions esportives.
8. En el cas del futbol, els equips dels obrers, especialment del nord d'Anglaterra i les Midlands, s'imposen als *gentlemen* —ex-alumnes de les *public school*—.
9. A causa del domini mundial del Regne Unit, els britànics estenen per tot l'imperi britànic el model esportiu.
10. La restauració dels Jocs Olímpics moderns per part de Pierre de Coubertin i la celebració de la primera olimpíada a Atenes (1896) atorgarà a l'esport un caràcter universal.

Conclusions

- L'esport apareix com una activitat no planificada, producte d'una mescla d'atzar i de necessitat a l'Anglaterra del segle XVIII.
- Són els alumnes de les *public school* els que introdueixen a les seves escoles d'elit els jocs populars tra-

dicionals de l'exterior, posteriorment transformen aquests jocs delimitant-ne les normes amb l'objectiu de regular la violència física. Com a conseqüència d'aquesta acció, els nous jocs, ja esportius, s'introdueixen en la institució escolar anglesa.

- A partir d'aquest moment històric, l'esport s'ha convertit en una pràctica humana de gran significació en la nostra època. Des de l'angle sociològic, l'esport constitueix el fenomen més important dels nostres temps. Només la música ha representat un moviment equiparable, tot i que de dimensions i naturalesa diferents.
- No es pot pretendre estudiar l'era contemporània sense estudiar la significació, la naturalesa i la importància de l'esport, l'àmbit d'influència del qual és avui de magnitud universal.
- Actualment i de la mateixa complexitat de la història de la paraula *esport*, apareixen precisament determinats obstacles per centrar i definir la gènesi de l'esport i això afecta el procés de delimitació d'una història autèntica i rigorosa de l'esport, ja que en el seu significat pot suscitar múltiples i diverses interpretacions.
- Els problemes epistemològics que trobem en una història de l'esport determinen en gran mesura l'anàlisi sobre l'origen de l'esport. L'objecte d'estudi, els determinants que hi incideixen i la construcció d'una cronologia rigorosa són els supòsits teòrics que cal resoldre per tal d'abordar la gènesi i el desenvolupament de l'esport.
- Hi ha dues corrents historiogràfiques diferencials al voltant de l'ori-

gen de l'esport. Per una banda ens trobem els que defensen les tesis historicistes, els autors de les quals busquen els principis de la civilització humana per tal de trobar l'origen de l'esport en les primeres competicions rituals dels diferents grups socials. A l'altra posició hi trobem aquells autors que defensen les tesis de la contemporaneïtat de l'esport; aquests situen el naixement de l'esport a l'Anglaterra del segle XVIII, en aquella època l'esport es constitueix com una nova pràctica no planificada producte d'una mescla d'atzar i de necessitat.

- A través dels agons, en els jocs de l'antiguitat, es trameten a l'antiga societat hel·lènica, els valors, les normes, els símbols i, en suma, la ideologia del sistema cultural panhel·lènic. A través de l'esport es trameten els models dominants del nostre sistema, exercint un procés d'aculturització. Els JJ.OO. divulguen i universalitzen l'esport per tots els confins del planeta, fagocitant o transformant —"esportivització"— altres pràctiques corporals competitives tradicionals, en tots els confins del planeta; però l'esport porta implícits uns valors, una ideologia i uns models; aquests són els de la civilització occidental que imposen a la resta un model etnocèntric, consumista i magníficent.
- Segons les tesis del procés de civilització de Norbert Elias (1992), una de les conseqüències del procés civilitzador europeu ha estat el naixement i el desenvolupament de l'esport, que apareix a partir del procés civilitzador i del refinament dels jocs tradicionals anglesos del segle XVIII. En aquesta època es

regulen aquests jocs a través de normatives severes i estrictes que redueixen la violència i les agressions.

- Les elits socials que varen participar activament en la pacificació i la regulació de les lluites de faccions, portant-les al parlament anglès, varen contribuir, per altra banda, a incrementar la pacificació i la regularització dels seus joc i passatemps.
- En l'espai sòcio-històric que configura l'estratègic segle XVIII es va produir una polèmica entre l'ascetisme purità i els jocs tradicionals populars herència de l'Edat Mitjana. L'esport es va imposar i es va constituir com a model de conducta pràctica i com a espectacle.
- L'esport va crear, per tant, un mecanisme excel·lent de moderació del temperament agressiu individual i col·lectiu, per la qual cosa en convertia en un dispositiu d'alliberament de les tensions resultants de l'auto-domini de les emocions i de l'exigència de contenció expressiva, requisits comportamentals en els quals es basa l'ordre cívic modern.

Bibliografia

- BARBERO, J.I. *Deporte "Escuela" y Sociedad (Discursos y prácticas que configuran el deporte moderno en la Inglaterra victoriana)*, Universitat Complutense de Madrid. Departament de Sociologia III. Madrid 1990.
- BLANCHARD, K.; CHESKA, A. *Antropología del deporte*. Bellaterra. Barcelona, 1986.
- BOURDIEU, P. *Cosas dichas*. Gedisa. Buenos Aires. 1988.
- DIEM, Carl, *Historia de los Deportes*. Luis de Caralt. Toms I i II. Barcelona, 1966.
- DUNNING, B. *Des jeux aux sports*. Vigot, París, 1984.
- DURANTEZ, C. *Las Olimpiadas griegas*. COE, Madrid, 1977.
- ELIAS, N.; DUNNING, E., *Ocio y deporte en el proceso de civilización*. FCE. Madrid, 1992.
- ELIAS, N. "Deporte y violencia", a VV.AA. *Materiales de Sociología crítica*. Ediciones La Piqueta. Madrid, 1986.
- GILLET, B. *Historia del deporte*. Oikos-Tau. ¿Qué sé? núm. 30. Barcelona, 1971.
- HUIZINGA, J. *Homo ludens*. Alianza Emecé. Madrid, 1972.
- JEU, B. "Histoire du sport, histoire de la culture", en Thomas, R. *Sports et Sciences*, Vigot, París, 1979.
- JEU, B. *Análisis del deporte*. Bellaterra. Barcelona, 1988.
- LAGARDERA, F. *Una interpretación de la cultura deportiva en torno a los orígenes del deporte contemporáneo en Cataluña*. Universitat de Barcelona, INEFC, 1990.
- LUSCHEN, G.; WEIS, K. *Sociología del deporte*. Miñón, Valladolid, 1979.
- MANDELL, R. *Historia cultural del deporte*. Bellaterra, Barcelona 1986.
- OLIVERA, J. "Hacia un deporte educativo en una educación física renovadora", a VV.AA. *Educación Física: Una pedagogía renovadora*. INEFC, Barcelona, 1989.
- OLIVERA, J. *Paralelismos y diferencias entre los Juegos Panhelénicos de la Antigüedad y los Juegos Olímpicos de la Postmodernidad*. Conferència donada al Centre Cultural de "la Caixa" de Lleida, 12 de febrer de 1992.
- OLIVERA, J. *Reflexiones en torno al concepto de Historia de la Educación Física*. Actes del Congrés Internacional de l'ISCHE sobre "Educación, actividades físicas y deporte en una perspectiva histórica". Barcelona, del 3 al 6 de setembre de 1992.
- PIERNAVEJIA, M. " 'Depuerto', 'Deporte'. Protohistoria de una palabra", en *Citius, Altius, Fortius*. Tom VIII, fasc. 1-2, gener-juny, 1966, COE Madrid.
- PIERNAVEJIA, P. *Corpus de inscripciones deportivas de la España romana*. INEF, Madrid, 1977.
- POCIELLO, CH. *Sports et Société*. Vigot, París, 1981.
- VV.AA. *Special Histoire*. Travaux et Recherches en EPS, n. 6. INSEP, París, març de 1980.
- VV.AA. *Histoire sociale des pratiques sportives*. Travaux et Recherches en EPS, n. 8, INEF, París.